

Р. М. Демченко

orcid.org/0009-0001-1896-0443

*аспірант факультету права та міжнародних відносин
Державного університету «Київський авіаційний інститут»*

УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКІ ВІДНОСИНИ В ІНСТИТУЦІЙНІЙ АРХІТЕКТУРІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. У сучасних умовах трансформації міжнародної системи безпеки та загострення геополітичних викликів в Європі постає питання ефективності інституційно-безпекових механізмів. Російська агресія проти України не лише підірвала регіональну стабільність, але й поставила під сумнів спроможність існуючих європейських безпекових структур адекватно реагувати на нові загрози. У цьому контексті особливого значення набувають українсько-американські відносини, які виступають ключовим чинником у формуванні та зміцненні безпекового середовища Європи. Проте комплексний аналіз їхньої ролі у формуванні інституційно-безпекового простору потребує наукового узагальнення.

Дослідження українсько-американського співробітництва є важливим для розуміння як сучасних тенденцій глобальної безпеки, так і перспектив інтеграції України до західного інституційного простору.

Метою дослідження є з'ясування ролі та значення українсько-американських відносин у процесах формування інституційно-безпекового простору Європи, визначення їх впливу на розвиток міжнародних безпекових структур та окреслення перспектив подальшого стратегічного партнерства між Україною та США в контексті європейської та глобальної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика українсько-американських відносин у безпековому вимірі отримала широке висвітлення у працях як зарубіжних, так і українських дослідників. Серед іноземних науковців варто виокремити Дж. Ховорта, який аналізує наслідки війни в Україні для європейської безпеки та трансатлантичних відносин (Howorth, October, 2023).

У вітчизняному дискурсі тематику досліджували Г. Ситник, Є. Таран, О. Лапка, Т. Пікуля, І. Яковюк, Є. Білоусов, М. Пашков, В. Беняс, Ю. Тютюма, Б. Парахонський, Г. Яворська. У своїх працях вони досліджують аспекти історії українсько-американських відносин, співпраці з НАТО, особливості військової допомоги з боку США та вплив війни на архітектуру безпеки Європи.

Водночас сучасна література не завжди комплексно охоплює вплив політичної динаміки всередині США на розвиток партнерства з Україною та формування нової європейської інституційно-безпекової архітектури.

Виклад основного матеріалу. Повномасштабна агресія Російської Федерації проти України, розпочата у лютому 2022 р., докорінно змінила контури європейської та трансатлантичної безпеки. Вона активізувала пошук нових форматів співпраці між Києвом та Вашингтоном, поставивши питання членства України в НАТО у центр міжнародних дискусій.

З іншого боку, питання перспективи членства України в НАТО залишається предметом активних міжнародних дискусій, у яких помітною є в першу чергу суперечність між політичними підходами та позиціями Сполучених Штатів Америки та України. Поточна розбіжність позицій формує складний контекст для трансатлантичного діалогу та ставить під сумнів ефективність існуючих механізмів колективної безпеки. Крім того, вона створює додаткові виклики для внутрішньої та зовнішньої політики України, які потребують стратегічної переоцінки. У цьому контексті аналіз суперечностей між підходами США та України до питання членства в НАТО набуває особливої актуальності.

Починаючи з 2014 р. офіційна позиція України щодо НАТО є однозначною та безальтернативною (і є чітко зафіксованою в Конституції України з березня 2019 р.), тоді як амери-

канський підхід характеризується обережністю і прагматизмом. Для США питання вступу України залишається радше довгостроковою перспективою, аніж предметом невідкладних рішень. Така різниця у баченні свідчить про необхідність глибшого діалогу між Києвом і Вашингтоном щодо майбутньої архітектури безпеки в Європі.

Необхідно зауважити, що Україна неодноразово наголошувала, що її вступ до НАТО є не лише політичним вибором, а й питанням виживання держави у протистоянні з Росією. Саме тому Київ активно аргументує перед Вашингтоном та союзниками стратегічну доцільність свого входження до Альянсу, підкреслюючи, що вигоди від цього рішення виходять далеко за межі українських інтересів.

Після повномасштабного збройного вторгнення Російської Федерації на територію України аргументи і переконання української сторони до влади США значно посилюються та почали зводитися до ряду ключових і чітко аргументованих тез і тверджень. З цього приводу відзначимо, що загалом вступ України до НАТО буде вигідним саме для США. Підстави так вважати є різними і варіюються від військової практичності до потенційних стратегічних переваг і геополітичних здобутків.

По-перше, США мають очевидний і безпосередній інтерес у припиненні російського вторгнення в Україну, оскільки це дозволить США зосередитися на інших нагальних пріоритетах внутрішньої та зовнішньої політики. Але так само очевидно, що повномасштабна війна по-справжньому ніколи не закінчиться, доки питання членства України в НАТО залишається невирішеним.

По-друге, очевидне небажання Сполучених Штатів взяти на себе чіткі зобов'язання щодо майбутнього членства України в НАТО посиляє керівництву РФ небезпечний сигнал. Це заховає його вірити, що його політика вторгнення та окупація сусідніх держав є успішною та має бути продовжена.

По-третє, членство України в НАТО є найкращим способом захистити значні інвестиції США в безпеку України, що вже зроблені. Сполучені Штати інвестували десятки мільярдів доларів у безпекову допомогу з початку повномасштабного вторгнення Росії у лютому 2022 р.. Цю інвестицію можна вважати успішною, лише якщо Україна буде захищена від подальших нападів Росії. Більше того, вступ України до НАТО, ймовірно, буде більш економічним способом для США у захисті майбутньої безпеки України, аніж звичайні пакети фінансової підтримки, які зараз надають Вашингтон та європейські держави-члени Альянсу.

По-четверте, як держава-член НАТО Україна була б значним активом. Українські війська численні, загартовані в боях, висококваліфіковані та мають неперевершений досвід у реаліях сучасної війни. Тож українська армія ідеально підходить для того, щоб стати ядром східного флангу НАТО. Це значно посилює європейську безпеку, одночасно зменшивши поточний військовий тягар на Сполучені Штати.

Нарешті, запрошення України до НАТО має стати потужним ударом по імперській ідентичності Росії. Надання Україні членства в Альянсі розцінюється сьогодні і як дієвий спосіб переконати російське суспільство в тому, що Росія ніколи у подальшому не буде відновлена в жодній імперській формі свого існування. Це стало б величезним дипломатичним успіхом США у XXI столітті, надбанням демократії та майбутнього глобальної міжнародної безпеки в цілому (Getmanchuk, June 15, 2024).

Базуючись на перерахованих вище аргументаційних блоках активні дипломатичні дискусії навколо вступу України до Альянсу українська сторона розгорнула напередодні саміту НАТО у Вільнюсі (11-12 липня 2023 р.). 5 травня 2023 р. тодішній міністр оборони України О. Резніков взяв участь у круглому столі-дискусії на тему «Пріоритети саміту НАТО у Вільнюсі», який був організований дослідницькою організацією «Атлантична Рада» (The Atlantic Council). На цьому консультативно-дипломатичному форумі політики і дипломати говорили про наявний рівень допомоги США Україні, який не повинен знижуватися, аби Україна була здатною до успішного контрнаступу. О. Резніков заявив, що «альтернативи членству України в НАТО немає», а також висловив сподівання, що Вільнюський саміт Північноатлантичного альянсу в липні 2023 р. підтвердить «прихильність до того, що Україна стане членом НАТО» (The Atlantic Council, May 5, 2023). Міністр оборони України також зазначив про бажаність знаходження самого алгоритму приєднання України до НАТО вже до кінця 2023 р..

В цілому, аргументація України сьогодні базується на поєднанні раціональних стратегічних вигод для США та морально-політичної відповідальності Заходу перед державою, яка фактично захищає європейський порядок від реваншистської Росії. Водночас ці аргументи потребують постійного нагадування, оскільки у Вашингтоні часто переважає логіка «обережного реалізму».

Зі свого боку США, хоча й підтримують євроатлантичні прагнення України, наразі демонструють обережність у практичних кроках щодо її швидкого входження до Альянсу. Американська позиція часто зумовлена стратегічними міркуваннями, необхідністю збереження балансу в рамках НАТО та уникнення прямої конфронтації з Росією.

Водночас у сучасному американському дискурсі (на рівні американських політиків та експертного середовища) спостерігається значна розбіжність позицій стосовно перспектив членства України в НАТО. Ці позиції були чітко артикульовані під час низки публічних заходів, зокрема в рамках дискусій, організованих Атлантичною радою та Радою із зовнішньої політики у травні 2023 р..

Так, Кей Бейлі Хатчісон, колишня посол США в НАТО, наголосила на передчасності обговорення конкретних термінів та формату вступу України до Альянсу. На її думку, таке рішення має базуватися на повному консенсусі серед країн-членів і бути результатом створення належних політичних та безпекових передумов (Hutchison, 2023). Водночас, Хатчісон підкреслила важливість більш рішучої підтримки України Заходом у контексті збройної агресії РФ.

Схожої думки дотримується сенаторка Джин Шахін (демократка, штат Нью-Гемпшир), яка, з одного боку, акцентувала на двопартійній підтримці надання допомоги Україні, а з іншого – утрималася від конкретизації щодо очікуваних рішень саміту НАТО у Вільнюсі стосовно подальших кроків у відносинах з Україною. У своїх коментарях вона також вказала на необхідність проведення Україною глибоких внутрішніх реформ, зокрема у сфері боротьби з корупцією та подолання радянської інституційної спадщини (Shaheen, 2023).

Окрему увагу привертає критична позиція щодо вступу України до НАТО, яку озвучив Майкл О'Генлон, директор з досліджень Інституту Брукінгса. Він попереджає про ймовірність формування незворотно ворожих відносин з Російською Федерацією у разі надання Україні членства в Альянсі (O'Hanlon, 2023).

Низка експертів також поділяє стриману або скептичну позицію щодо перспектив євроатлантичної інтеграції України. Так, почесний професор Бостонського університету Ендрю Бацевич висловив побоювання, що надмірна залученість США в українське питання може мати негативні наслідки для американської внутрішньої політики. Він зазначив, що в умовах внутрішньої політичної вразливості США надмірна підтримка України може поставити під загрозу конституційний лад та функціонування демократії (Council on Foreign Relations, 2023).

У тому ж контексті Чарльз Купчан, старший дослідник Ради із зовнішньої політики, виступив за необхідність завершення війни дипломатичними засобами. Він аргументував це тим, що затяжний характер конфлікту може призвести до істотної дестабілізації України, аж до загрози перетворення її на «державу, що не відбулася». Купчан також скептично оцінив перспективу вступу України до НАТО в найближчій перспективі, натомість запропонував створити альтернативну коаліцію держав, готових надати Україні необхідні гарантії безпеки (Council on Foreign Relations, 2023).

Аналіз наведених висловлювань американських політичних і експертних фігур свідчить про широкий спектр думок – від обережної підтримки до відвертого скепсису – щодо можливості та доцільності вступу України до НАТО в короткостроковій перспективі. Загальним місцем у цих позиціях є визнання важливості зміцнення інституційної спроможності України та продовження зовнішньої підтримки з боку колективного Заходу, незалежно від швидкості реалізації євроатлантичних прагнень.

Важливо зазначити, що зміна політичної влади у США також традиційно впливає на характер українсько-американських відносин. Якщо адміністрація Джо Байдена послідовно розглядала Україну як ключового партнера в європейській безпековій архітектурі, то з поверненням Д. Трампа у січні 2025 р. у Вашингтоні почали проявлятися ознаки переорієнтації зовнішньої політики.

Вже на початку 2025 р. Адміністрація Д. Трампа відчутно змінила позицію США до українського питання, перекладаючи відповідальність за забезпечення безпеки України на європейські країни. При цьому було знижено акценти на перспективі вступу України до НАТО та поставлено під сумнів доцільність відновлення її територіальної цілісності у межах, що існували до 2014 р.. Зокрема, на Мюнхенській конференції з безпеки 14 лютого 2025 р. американські чиновники наполягали на тому, щоб Європа взяла на себе більшу відповідальність за безпеку України, а віце-президент США Дж.Д. Венс применшив значення Росії та Китаю як основних загроз безпеці Європи. (Security Council Report, 1 March 2025). Подібні позиції наразі можна розглядати не інакше як суттєві поступки інтересам Російської Федерації. Водночас значно змінений безпековий підхід США посилив стратегічну невизначеність, створив новий простір для російського тиску та змусив Україну активніше просувати альтернативні формати для гарантування власної безпеки.

Зокрема, у пошуках нових надійних безпекових гарантій для України неодноразово обговорювалося питання надання статусу «основного союзника США поза НАТО» (Major non-NATO Ally, MNNA). Такий статус формально відкриває доступ до низки оборонних привілеїв, але водночас не гарантує прямого втручання США у разі збройної агресії проти країни-партнера.

Статус MNNA було встановлено в 1987 р. адміністрацією Рейгана для визнання країн, які підтримують тісні стратегічні та військові зв'язки зі Сполученими Штатами, але не прагнуть до членства в НАТО. Формат визнає важливість цих країн у підтримці цілей безпеки США та заохочує співпрацю в різних оборонних ініціативах, спільних дослідженнях, антитерористичній діяльності, закупівлі зброї та участі в космічних проектах.

У 2014 р. Сенат США підтримав законопроект щодо надання Україні такого статусу. Проте він не був схвалений Палатою представників. У 2017 р. Рада прийняла ухвалу про звернення до Конгресу США з проханням про надання Україні MNNA. У 2019 р. до Палати представників знову було внесено законопроект, згідно з яким Україні могли б надати такий статус. Але ця ініціатива залишилася безрезультативною.

8 вересня 2021 р. Верховна Рада України не спромоглася схвалити ініціативу звернутися до США з проханням про надання Києву статусу основного союзника США поза НАТО. Ідею масово не підтримали у пропрезидентській партії «Слуга народу». Пояснення послужило тим, що такий статус може зашкодити просуванню країни в НАТО і не дає їй гарантій безпеки. Популярним аргументом став досвід Афганістану, якого MNNA не вберіг від війни.

Загалом провал ініціативи обертався навколо декількох ключових проблем. Урядові посадовці та окремі народні депутати висловили занепокоєння щодо можливих негативних наслідків надання Україні статусу основного союзника США поза НАТО (MNNA) для її євроатлантичної інтеграції. Зокрема, наголошується, що такий крок не сприятиме просуванню України до членства в НАТО, яке визначено стратегічним зовнішньополітичним пріоритетом держави. Крім того, серед парламентарів фігурувала думка, що надання статусу MNNA не забезпечить Україні реальних гарантій безпеки, оскільки такі гарантії можуть бути закріплені лише в рамках двостороннього договору про взаємну оборону зі США, якого наразі не існує (Binnendijk and Kramer, May 23, 2023). Хоча MNNA міг би тимчасово посилити військово-технічну співпрацю між Києвом і Вашингтоном, він не відповідає стратегічним інтересам України у сфері безпеки. Для Києва цей формат не може замінити перспективи членства в НАТО, а тому розглядається радше як символічний або додатковий інструмент, ніж як реальний захисний механізм.

Після повномасштабного вторгнення Росії у лютому 2022 р. питання гарантій безпеки для України набуло першочергового значення. Відчутна вразливість міжнародно-правових механізмів, зокрема повне ігнорування Будапештського меморандуму (1994 р.), засвідчила потребу у створенні принципово нової архітектури безпеки, яка б забезпечувала реальні, а не декларативні зобов'язання партнерів.

Наразі важливість США визначається тим розумінням, що Сполучені Штати фактично мають стояти на чолі дипломатичних зусиль у перемовинах про майбутню безпекову угоду (безпекові гарантії) з Україною. Не лише їхня безпрецедентна спроможність надавати

допомогу у сфері безпеки та здійснювати багатонаціональну координацію робить їх життєво важливими для ефективності відповідної угоди, але й чіткі довгострокові зобов'язання США щодо України також спонукатимуть Європу збільшити свої зобов'язання, забезпечуючи таким чином належний розподіл безпекового тягаря союзників.

Укладена безпекова угода мала б бути достатньо гнучкою, щоб зафіксувати та гарантувати зобов'язання США та ЄС як коаліції союзних держав (колективного Заходу), а також і незахідних держав щодо України.

Зокрема запропонована структура мала б передбачати внески з боку ЄС та окремих держав-членів; країн, що не входять до ЄС, таких як Велика Британія, Норвегія, Туреччина, а також несвропейських партнерів України таких, як Японія, Австралія та Південна Корея.

У цьому розумінні можна окреслити принаймні п'ять елементів, які мають вирішальне значення для майбутньої системи безпеки:

- 1) потужна політична і правова кодифікація;
- 2) планована багаторічна військова допомога;
- 3) підтримка української оборонної промисловості, а також цільові інвестиції в оборонну промисловість у США та Європі;
- 4) механізми політичних консультацій, обміну інформацією та координації для забезпечення своєчасного задоволення військових потреб України;
- 5) чіткий зв'язок положень угоди з процесом вступу України до ЄС та післявоєнною відбудовою останньої.

Президент України і численні українські посадовці припускають, що Україна може відтворити ізраїльську модель безпеки з боєздатною армією, динамічною промисловою базою, вмілим розвідувальним апаратом, стратегічною культурою, зосередженою на самообороні, і багатосторонніми відносинами зі Сполученими Штатами (Lazaroff, April 5, 2022). Багатосторонній механізм безпеки для України, заснований на цій моделі, не є надуманою ідеєю, хоча існують важливі відмінності, не останньою з яких є той факт, що Ізраїль, на відміну від України, має ядерну зброю і не стикається з агресією з боку ядерної наддержави.

Серед представників європейської дипломатичної спільноти висловлюється думка, що оптимальний формат майбутньої безпекової угоди з Україною має передбачати зобов'язання, які за рівнем гарантій перевищать положення Будапештського меморандуму, проте не обов'язково мають досягати рівня взаємних зобов'язань, закріплених у статті 5 Північноатлантичного договору (Mackinnon and Gramer, October 10, 2022). Це може здатися складним завданням, але, до прикладу, Київський безпековий договір (КБД), який український уряд ухвалив у вересні 2022 р., у цьому сенсі може бути корисною відправною точкою для дискусій. Він передбачає, що основна група партнерів візьме на себе зобов'язання докласти «багаторічних зусиль» для підтримки розвитку «надійної системи територіальної оборони» України, в тому числі шляхом підготовки та оснащення її збройних сил, інвестування в оборонну промисловість та посилення розвідувальних можливостей (Ukrainian World Congress, September 13, 2022). КБД відрізняється від попередніх запитів України, згідно з якими партнери зобов'язувалися надіслати війська або запровадити безпольотну зону – обидва варіанти не були підтримані Сполученими Штатами та Європою.

Усвідомлюючи неспроможність Будапештського меморандуму запобігти російській агресії, українське керівництво наполягає на тому, що будь-яка нова безпекова угода має бути побудована на більш міцному політико-правовому фундаменті (Budjeryn, 2022). Отже, КБД пропонує підписантам взяти на себе взаємопов'язані зобов'язання перед Україною через «спільний стратегічний документ» та низку двосторонніх «правових і політичних зобов'язань як на рівні виконавчої влади, так і на рівні відповідних законодавчих органів». Така структура безпекової системи може здатися заплутаною, але в ній є своя логіка. «Мінілатеральний» рамковий документ, підписаний Україною та основною групою її партнерів, зокрема США, має визначати загальні цілі та параметри домовленостей у сфері безпеки, подібно до того, як це роблять офіційні оборонні договори.

Загалом Київський безпековий договір можна розглядати як перехідну форму між нинішнім статусом України та її майбутнім членством у НАТО й ЄС. Він водночас закладає основи

нової глобальної дискусії про те, якими мають бути гарантії безпеки у XXI ст. – для держав, що стали жертвами агресії.

Розвинуті партнерські відносини США з позадоговірними союзниками показують, що існує широкий спектр інших моделей, з яких можна черпати натхнення. Наприклад, між Сполученими Штатами та Ізраїлем немає офіційного оборонного договору, але зобов'язання США щодо безпеки Ізраїлю регулюються законом. Це включає вимогу підтримувати «якісну військову перевагу» (ЯВП) Ізраїлю: технологічну і тактичну перевагу для стримування і, в разі необхідності, перемоги над чисельно переважаючим супротивником (Sharp, March 1, 2023). Концепція ЯВП походить ще з часів «холодної війни», коли держави-союзниці НАТО в межах або поза межами Європи повинні були підтримувати якісну перевагу у своїй підготовці і системах озброєнь, щоб нівелювати кількісну перевагу Організації Варшавського договору. Так, згідно з § 2776 Кодексу США про «Звіти та сертифікати для Конгресу щодо військового експорту» ЯВП фактично інтерпретується як «здатність протистояти будь-якій реальній звичайній військовій загрозі з боку будь-якої окремої держави чи можливої коаліції держав або недержавних суб'єктів» (22 U.S. Code § 2776).

Така концепція головним чином стала базисом для надання військової допомоги Ізраїлю з боку США після війни Судного дня 1973 р. У 2008 р. Конгрес кодифікував визначення ЯВП і зобов'язав виконавчу владу засвідчити, що будь-який продаж зброї сусідам Ізраїлю не зашкодить ЯВП останнього (Ciaramella, June 2023, p. 9). Наступні адміністрації називали ЯВП наріжним каменем американської політики щодо Ізраїлю і використовували його для регулювання продажу зброї, тренувань і навчань.

Ізраїльське ЯВП не є ідеальною аналогією до випадку України. Подібного роду ЯВП для України неможливе, оскільки, на відміну від Ізраїлю, вона не має власної ядерної зброї, а її єдиним реальним супротивником навпаки якраз і є ядерна держава. Крім того, Вашингтон не продає зброю супротивнику України (тій же РФ) і тому ефект регіонального балансування від ЯВП у випадку Ізраїлю не має аналогії до України. Але Україна є набагато більшою країною, ніж Ізраїль, і може розгорнути значні, добре оснащені сили стримування високої готовності. Українські військові вже демонструють на полі бою, що вони здатні завдати серйозних втрат силам вторгнення.

Якщо модель ізраїльського ЯВП є неприйнятною для України, то остання та її партнери можуть розглядати можливість запровадження нової концепції – наприклад, «якісний баланс стримування» (Ciaramella, March 6, 2024) – як певний орієнтир чи дороговказ для довгострокової допомоги у сфері безпеки. Наприклад, щоб створити якісний баланс у військово-повітряних силах – сфері, де Росія має явну перевагу – Україні не доведеться утримувати власні великі за чисельністю та дорогі військово-повітряні сили. Натомість держави-партнери України можуть сприяти тому, щоб вона була здатною захищати своє небо за допомогою надійної ешелонованої та інтегрованої протиповітряної оборони наземного базування, помірних за чисельністю військово-повітряних сил четвертого покоління та можливостей утримувати під загрозою стратегічні військові цілі в Росії.

Рамкові держави-партнери також могли б взяти на себе зобов'язання допомогти Україні зрівняти або компенсувати російські переваги на полі бою за рахунок поєднання кращого обладнання, підготовки та розвідки, а також державно-приватних рішень, таких як співпраця із західними технологічними компаніями. Прихильність Сполучених Штатів до безпеки Тайваню пропонує іншу модель правової бази, яка пережила політичні зміни у Вашингтоні. Вона кодифікована в Законі про відносини з Тайванем (TRA), який був прийнятий у 1979 р. для збереження неофіційних відносин з островом після визнання США Китайської Народної Республіки. Закон про відносини з Тайванем передбачає, що Вашингтон надаватиме Тайбею «оборонні товари та оборонні послуги в такій кількості, яка може бути необхідною для того, щоб Тайвань міг підтримувати достатній рівень самооборони». Закон про відносини з Тайванем не є договором про взаємну оборону – фактично, він був прийнятий частково для того, щоб компенсувати рішення Сполучених Штатів анулювати договір від 1954 р. і вивести свої війська з острова, що було однією з умов Пекіна для встановлення дипломатичних відносин з Вашингтоном.

Приклади Ізраїлю та Тайваню підкреслюють важливість міцної правової та політичної основи. У випадку з Україною кожен підписант повинен знайти власний спосіб продемонструвати міжпартійну підтримку всередині країни та закріпити свої зобов'язання в законі.

На думку американських експертів підтримка України з боку США та їх союзників вимагає інституціоналізації механізму стабільних, передбачуваних (планованих) і багаторічних рамок зовнішньої військової допомоги. У цьому випадку доречним є укладання із США на п'яти- або десятирічний термін Меморандуму про взаєморозуміння (як, наприклад, між США та Ізраїлем), який за попереднім узгодженням між двома урядами чітко визначав би щорічні рівні допомоги США у сфері безпеки. Меморандум може мати формат міжурядової угоди на виконавчому рівні двох держав.

Відповідний механізм, в основі якого покладено Меморандум про взаєморозуміння, має стати центральною опорою довгострокової домовленості про безпеку. Він також має переваги перед поточним підходом одноразового фінансування, що мало місце упродовж 2022–2024 рр.. Це дозволить Україні почати планувати свою майбутню структуру збройних сил і здійснювати великі придбання у поєднанні з перспективою післявоєнних зусиль США та їх союзників на військове відновлення. Водночас багаторічний Меморандум про взаєморозуміння з США значно нівелював би занепокоєння влади України з приводу готовності Сполучених Штатів до чергових асигнувань у безпеку та оборону держави-партнера.

Зокрема, встановлення на двосторонньому рівні формалізованого механізму планованих багаторічних рамок зовнішньої військової допомоги дозволило б Україні придбати більш дорогі зразки зброї такі, як американські винищувачі, системи протиповітряної оборони та сучасні бронемашини, які в іншому випадку було б важко придбати за рахунок однорічного фінансування на тлі інших нагальних пріоритетів. З іншого боку, відповідний механізм не позбавлений і складнощів, оскільки створює майбутні зобов'язання щодо надання допомоги для виконання контрактів з американськими компаніями, підписаних у попередні роки (Londofio and Yeager, July 25, 2013).

Позитивною стороною тут виступає хіба що аспект відповідальності та прозорості з боку отримувача допомоги, оскільки Меморандум про взаєморозуміння є політичним інструментом, який вимагає від України взяти на себе зворотні зобов'язання перед Сполученими Штатами та їх державами-партнерами. Зокрема, він формує підстави для чітких очікувань від України щодо таких практичних кроків, як реформування оборонного сектору, прозорість у питаннях укладення контрактів, суворий моніторинг і вимоги підзвітності. Управління генерального інспектора Міністерства оборони США вже бере участь у забезпеченні того, щоб уся американська зброя, що надіслана до України, доходила до одержувачів (Vergun, February 28, 2023).

Меморандум про взаєморозуміння може ще більше посилити цей механізм, вимагаючи регулярних звітів і консультацій з українським урядом. Посилений моніторинг кінцевого використання може допомогти гарантувати, що конфіденційні технології США та їхніх союзників не потраплять до рук Росії та не потраплять на чорний ринок зброї.

Висновки. Отже, українсько-американські відносини у сфері безпеки перебувають у фазі стратегічного пошуку. Членство в НАТО залишається ключовою метою України, але політична динаміка у США (зокрема прихід адміністрації Трампа) уповільнює цей процес і робить його малоймовірним. Адміністрація Трампа посилює стратегічну невизначеність у питаннях безпеки України. Перенесення акценту на Європу та неоднозначні заяви щодо українського майбутнього в НАТО свідчать про можливе уповільнення євроатлантичної інтеграції. У цих умовах Київ змушений активніше просувати альтернативні механізми безпеки, які можуть компенсувати коливання американської підтримки – від статусу MNNA до Київського безпекового договору, від багаторічних меморандумів до ізраїльських і тайванських моделей безпеки. Водночас саме США залишаються незамінним партнером, здатним мобілізувати ресурси, координувати союзників та закласти фундамент нової системи безпеки для України й усієї Європи

Література

- Binnendijk, H. and Kramer, F. D. (May 23, 2023). Providing long-term security for Ukraine: NATO membership and other security options. *The Atlantic Council*. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/issue-brief/providing-long-term-security-for-ukraine-nato-membership-and-other-security-options/#h-iv-possible-non-nato-options>
- Budjeryn, M. (2022). *Inheriting the Bomb: The Collapse of the USSR and the Nuclear Disarmament of Ukraine*. Johns Hopkins University Press.
- Ciaramella, E. (June 2023). *Envisioning a Long-Term Security Arrangement for Ukraine*. Carnegie Endowment for International Peace. 35 p.
- Ciaramella, E. (March 6, 2024). The Case for a Binding Security Agreement With Ukraine. *The Lawfare Institute*. URL: <https://www.lawfaremedia.org/article/the-case-for-a-binding-security-agreement-with-ukraine>
- Council on Foreign Relations. (May 4, 2023). *Home and Abroad Public Forum: U.S. Strategy and the War in Ukraine*. URL: <https://www.cfr.org/event/home-and-abroad-public-forum-us-strategy-and-war-ukraine>
- Getmanchuk, A. (June 15, 2024). The view from Kyiv: Why Ukrainian NATO membership is in US interests. *Atlantic Council*. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/the-view-from-kyiv-why-ukrainian-nato-membership-is-in-us-interests/>
- Howorth, J. (October, 2023). *The Ukraine War and Its Implications for European Security*. *European View*, 22(2).
- Hutchison, K. (May 5, 2023). US leadership in addressing the authoritarian threat. Ideas to implementation: Priorities for NATO's Vilnius Summit. *The Atlantic Council*. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/event/ideas-to-implementation/>
- Lazaroff, T. (April 5, 2022). Zelensky: Ukraine will be like Israel, not demilitarized like Switzerland after war. *Jerusalem Post*. URL: <https://www.jpost.com/international/article-703335>
- Londoño, E. and Yeager, H. (July 25, 2013). In Debate Over Military Aid to Egypt, Contractual Issues Loom Large for U.S. *Washington Post*.
- Mackinnon, A. and Gramer, R. (October 10, 2022). Ukraine Wants to Be NATO's Friend-With Benefits. *Foreign Policy*. URL: <https://foreignpolicy.com/2022/10/10/ukraine-nato-accession-kyiv-security-compact-rasmussen/>
- O'Hanlon, M. (May 5, 2023). Deterrence by denial: Reinforcing NATO's Eastern Flank. Ideas to implementation: Priorities for NATO's Vilnius Summit. *The Atlantic Council*. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/event/ideas-to-implementation/>
- Security Council Report. (1 March 2025). *In Hindsight: The US Pivot on Ukraine and Shifting Security Council Dynamics*. URL: <https://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2025-03/in-hindsight-the-us-pivot-on-ukraine-and-shifting-security-council-dynamics.php>
- Shaheen, J. (May 5, 2023). US leadership in addressing the authoritarian threat. Ideas to implementation: Priorities for NATO's Vilnius Summit. *The Atlantic Council*. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/event/ideas-to-implementation/>
- Sharp, J. (March 1, 2023). U.S. Foreign Aid to Israel. *Congressional Research Service*. URL: <https://sgp.fas.org/crs/mideast/RL33222.pdf>
- The Atlantic Council. (May 5, 2023). A video message from Minister of Defense of Ukraine H.E. Oleksii Reznikov. Ideas to implementation: Priorities for NATO's Vilnius Summit. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/event/ideas-to-implementation/>
- Ukrainian World Congress. (September 13, 2022). *Rasmussen, Yermak present the Kyiv Security Compact*. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/rasmussen-yermak-present-the-kyiv-security-compact/>
- 22 U.S. Code § 2776 – Reports and certifications to Congress on military exports. *Legal Information Institute. Cornell Law School*. <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/22/2776>
- Vergun, D. (February 28, 2023). Defense Officials: U.S. Ensures Accountability of Systems Supplied to Ukraine. *Department of Defense News*.

Анотація

Демченко Р. М. Українсько-американські відносини в контексті формування європейської інституційно-безпекової архітектури. – Стаття.

У статті визначено роль і значення стратегічного партнерства України та США у процесі формування інституційно-безпекового простору Європи, з'ясовано вплив двосторонньої співпраці на розвиток міжнародних структур колективної безпеки, а також здійснено оцінку перспектив подальшої інтеграції України до євроатлантичного простору.

Дослідження демонструє, що українсько-американські відносини у сфері безпеки мають стратегічне значення не лише для України, але й для всієї Європи. Членство України в НАТО розглядається в Києві як єдиний надійний спосіб гарантувати національну безпеку та стабільність регіону. Однак

обережність США свідчить про відсутність політичного консенсусу всередині Альянсу та небажання Вашингтона брати на себе негайні зобов'язання.

Водночас українська аргументація на користь членства у НАТО акцентує на спільних стратегічних вигодах: зниженні фінансового навантаження на США, зміцненні східного флангу Альянсу та створенні бар'єра проти відновлення російської імперської ідентичності. Особливе місце у дослідженні посідає аналіз альтернативних форматів безпеки: статус MNNA, Київський безпековий договір, ізраїльська та тайванська моделі, багаторічні меморандуми про взаєморозуміння. Українсько-американські відносини залишаються визначальним чинником формування нової європейської інституційно-безпекової архітектури. Попри політичні зміни у Вашингтоні, саме США здатні мобілізувати ресурси, координувати союзників і закласти фундамент для нових міжнародних угод у сфері безпеки. Дослідження підкреслює, що українсько-американське стратегічне партнерство перебуває у фазі активного пошуку балансу між очікуваннями Києва та обережним прагматизмом Вашингтона. Успішна реалізація цього партнерства здатна визначити майбутнє європейської безпеки у XXI ст., перетворивши Україну на ключового суб'єкта нової архітектури міжнародної стабільності.

Ключові слова: Україна, США, НАТО, європейська безпека, безпекові гарантії.

Summary

Demchenko R. M. Ukrainian-American relations in the context of the formation of the European institutional and security architecture. – Article.

The article defines the role and significance of the strategic partnership between Ukraine and the United States in the process of forming the institutional and security space of Europe, clarifies the impact of bilateral cooperation on the development of international collective security structures, and also assesses the prospects for Ukraine's further integration into the Euro-Atlantic space.

The study demonstrates that Ukrainian-American relations in the security sphere are of strategic importance not only for Ukraine, but also for the whole of Europe. Ukraine's membership in NATO is viewed by Kyiv as the only reliable way to guarantee national security and stability in the region. However, the caution of the United States indicates the lack of political consensus within the Alliance and Washington's reluctance to make immediate commitments.

At the same time, the Ukrainian argument in favor of NATO membership emphasizes common strategic benefits: reducing the financial burden on the United States, strengthening the Alliance's eastern flank, and creating a barrier against the restoration of Russia's imperial identity. A special place in the study is occupied by the analysis of alternative security formats: the status of MNNA, the Kyiv Security Treaty, the Israeli and Taiwanese models, and multi-year memoranda of understanding. Ukrainian-American relations remain a determining factor in the formation of a new European institutional and security architecture. Despite political changes in Washington, it is the United States that is able to mobilize resources, coordinate allies, and lay the foundation for new international agreements in the security sphere. The study emphasizes that the Ukrainian-American strategic partnership is in a phase of actively seeking a balance between Kyiv's expectations and Washington's cautious pragmatism. The successful implementation of this partnership can determine the future of European security in the 21st century, turning Ukraine into a key actor in the new architecture of international stability.

Key words: Ukraine, USA, NATO, European security, security guarantees.

Дата першого надходження рукопису до видання: 25.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 21.10.2025

Дата публікації: 21.11.2025